

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Advies over de impact van de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen door de federale regering met betrekking tot non-take-up van rechten

14 juli 2025

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een interfederale en onafhankelijke publieke instelling die is opgericht door een Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten. Zijn opdracht bestaat erin de effectiviteit van de uitoefening van de grondrechten in situaties van armoede en bestaansonzekerheid te evalueren.¹ Daartoe organiseert het onder meer een diepgaand en structureel overleg met mensen in armoede, hun verenigingen en netwerken, en diverse andere actoren. De analyses en aanbevelingen die uit dit overleg voortvloeien, vormen de basis voor de tweejaarlijkse Verslagen² van het Steunpunt, die op hun beurt weer als input dienen voor adviezen³ zoals voorliggend advies.

Inleiding: de hervorming van de werkloosheid door de federale regering

Op 31 januari 2025 heeft de nieuwe regeringscoalitie een akkoord bereikt over het algemene beleid dat zij de komende vijf jaar wil voeren. Het federale regeerakkoord 2025-2029 bevat onder meer een aantal grote hervormingen die de federale regering⁴ tijdens de legislatuur wil doorvoeren op het gebied van fiscaliteit, pensioenen, de arbeidsmarkt en werkloosheid.

Om deze hervormingen concreet vorm te geven, werden ze opgenomen in een programmawet waarvan het ontwerp op 27 mei 2025 werd ingediend bij de Belgische Kamer van

¹ [Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendiging van het armoedebeleid](#), *Belgisch Staatsblad* van 16 december 1998 en van 10 juli 1999.

² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting – [Tweejaarlijkse Verslagen](#).

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting – [Adviezen en nota's](#).

⁴ De federale regering bestaat uit vijf partijen: N-VA, MR, Vooruit, CD&V en Les Engagés.

Volksvertegenwoordigers. Dit ontwerp van programmawet omvat een reeks onderdelen met betrekking tot 'Financiën' (Titel 1), 'Volksgezondheid' (Titel 2), 'Sociale Zaken' (Titel 3), 'Werk' (Titel 5), 'Pensioenen' (Titel 6) en 'Zelfstandigen'. Het onderdeel 'Werk' van de programmawet bevat onder meer de door de regering gewenste hervorming van de werkloosheid. Voor de federale regering is het doel van deze hervorming *"de betaalbaarheid en de kwaliteit van het sociaal systeem te garanderen"*⁵, maar ook besparingen te realiseren om het begrotingstekort van België terug te dringen. Daartoe wil de regering *"iedereen [stimuleren] die kan werken om ook effectief aan de slag te gaan en te blijven"*⁶ met als hoofddoel om tegen 2029 een werkgelegenheidsgraad van 80 % te bereiken en de productiviteitsgroei van het land te verhogen.

Deze hervorming van de werkloosheid bestaat uit verschillende maatregelen, waaronder de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd. Het recht op een werkloosheidsuitkering, dat in principe onbeperkt was, wordt voortaan beperkt tot maximaal 12 tot 24 maanden. Om voor deze maximale duur van twee jaar in aanmerking te komen, moet de werkloze persoon een arbeidsverleden van vijf jaar kunnen aantonen: *"1 jaar werken in de voorbije 3 jaar opent het recht op maximum 1 jaar werkloosheidsuitkering. Aanvullend krijg je per 4 extra gewerkte maanden recht op 1 maand extra uitkering, zodat je na 5 gewerkte jaren recht hebt op de uitkering van maximum 2 jaar"*⁷. Hierbij is de regering ook van plan om de voorwaarden voor toegang tot de werkloosheidsuitkering, de wachttijd – dat wil zeggen het aantal dagen dat er als werknemer is gewerkt – en de referteperiode (die voorafgaat aan de aanvraag) te herzien.

Net als de werkloosheidsuitkeringen zullen ook de inschakelingsuitkeringen worden hervormd. Zo wordt de periode waarin een jongere onder de 25 jaar die zijn studie heeft afgerond, in aanmerking komt voor een inschakelingsuitkering, teruggebracht van 3 jaar naar 1 jaar⁸. Daarentegen worden de toegangsvoorwaarden tot inschakelingsuitkeringen versoepeld, aangezien de beroepsinschakelingstijd (wachttijd), die momenteel 310 dagen bedraagt, wordt beperkt tot 156 dagen, ofwel ongeveer 6 maanden⁹.

Na overleg met de federaties van OCMW's, de gewesten en verschillende sociale partners heeft de regering besloten om de uitvoering van deze hervorming te spreiden, met een tijdschema voor uitsluitingen dat in verschillende fasen is opgedeeld. Ten eerste zal de hervorming vanaf 1 januari 2026 van toepassing zijn op personen die meer dan 20 jaar werkloos zijn. Ten tweede zal de hervorming vanaf 1 maart van toepassing zijn op werkzoekenden die 8 tot 20 jaar werkloos zijn. Ten derde zal de hervorming vanaf 1 april van toepassing zijn op personen die 2 tot 8 jaar werkloos zijn. Vervolgens is er een tweede uitsluitingsgolf gepland vanaf 1 juli 2026¹⁰, die met name gericht zal zijn op ontvangers

⁵ Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regereerakkoord 2025-2029](#), p. 15.

⁶ Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regereerakkoord 2025-2029](#), p. 15.

⁷ Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regereerakkoord 2025-2029](#), p. 16.

⁸ Federale regering (27 mei 2025). [Ontwerp van programmawet](#), p. 494.

⁹ Federale regering (27 mei 2025). [Ontwerp van programmawet](#), p. 483.

¹⁰ [La réforme du chômage sera mise en œuvre graduellement, voici le calendrier - RTBF Actus](#), 04/07/25.

van inschakelingsuitkeringen. Ten slotte zullen op 1 juli 2027 de laatste personen die onder de overgangsperiode vallen, het werkloosheidsverzekeringsstelsel verlaten.

Volgens de laatste schattingen zullen in totaal ongeveer 184.463 personen worden uitgesloten van de werkloosheidsverzekering¹¹. 46,3 % van de personen die door deze uitsluiting worden getroffen, woont in Wallonië, zonder de Duitstalige gemeenschap (85.350), 31,1 % woont in Vlaanderen (57.400), 22,1 % woont in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (40.775) en 0,5 % woont op het grondgebied van de Duitstalige Gemeenschap (937). In absolute cijfers zal deze hervorming dus een groot aantal mensen treffen, met een variabele impact naargelang de regio. In verhouding tot de beroepsbevolking worden er in Wallonië 2,7 keer meer mensen uitgesloten van werkloosheid dan in Vlaanderen¹². Daarnaast wordt bijna de helft van deze mensen, namelijk 47,6 %, beschouwd als 'laaggeschoold' (87.820). De hervorming treft voor 54,2 % mannen (99.941) en voor 45,8 % vrouwen (84.522)¹³.

De federale regering is ook van plan om de hervorming van de werkloosheidsverzekering die in 2012 werd doorgevoerd, voort te zetten door de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen verder te versterken. Hoewel het bedrag van de uitkeringen in eerste instantie hoger zal zijn dan nu, zal de ontvangen vergoeding in een tweede fase sneller dalen. Zo zullen de begunstigten na het eerste jaar van werkloosheid (van de 13de tot maximaal de 24ste maand) een forfaitaire uitkering ontvangen van 745,48 euro voor een samenwonende, 1.437,54 euro voor een alleenstaande en 1773,48 euro voor een gezinshoofd¹⁴. Door de werkloosheidsuitkeringen te vereenvoudigen en de degressiviteit ervan te versterken, wil de hervorming via deze uitkeringen stimuleren om weer aan het werk te gaan. Een te hoge werkloosheidsuitkering wordt door de regering gezien als een drempel naar werk.

Advies van het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede over het wetsontwerp

In dit advies wil het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede de aandacht van de federale regering vestigen op de mogelijke gevolgen van deze hervorming als deze onvoldoende wordt afgestemd op situaties van armoede. Het Steunpunt is namelijk van mening dat de uitvoering ervan kan leiden tot problemen van non-take-up van rechten (met betrekking tot kwaliteitsvol werk, sociale bescherming of een waardig inkomen) voor een belangrijk deel van de personen die van het werkloosheidsverzekeringsstelsel zullen worden uitgesloten. Dit is een grote uitdaging in de strijd tegen armoede, want de non-take-up van rechten leidt tot verarming van mensen die geen toegang hebben tot de grondrechten waarop zij aanspraak kunnen maken. Het Steunpunt vreest dan ook dat

¹¹ [La limitation des allocations de chômage a été adoptée : voici les dates clés et tout ce qu'il faut savoir | RTL Info](#), 04/07/25.

¹² De Standaard, 08/06/25.

¹³ [La limitation des allocations de chômage a été adoptée : voici les dates clés et tout ce qu'il faut savoir | RTL Info](#), 04/07/25.

¹⁴ [Réforme du chômage : quand le CPAS doit-il compléter les revenus ? | CPASConnect / ABVV | Werkloosheidsuitkering: veel gestelde vragen / Allocations de chômage et revenu d'intégration sociale \(CPAS\) : quels sont les montants et leurs différences - RTBF Actus](#), 04/07/2025.

het risico op armoede of sociale uitsluiting in België, dat nu al bijna een op de vijf mensen treft, de komende jaren zal toenemen¹⁵.

In de volgende punten zullen we eerst ingaan op de manier waarop de hervorming van de werkloosheid van invloed kan zijn op het gebruik van rechten door degenen die van het werkloosheidstelsel worden uitgesloten. Onder non-take-up van rechten verstaan we het feit dat personen die aanspraak kunnen maken op uitkeringen of sociale bijstand, daar in de praktijk geen gebruik van maken¹⁶. Hoewel het begrip 'non-take-up van rechten' vooral wordt gebruikt om aan te duiden dat rechten op het gebied van sociale bescherming niet effectief worden uitgeoefend, breiden we het hier uit naar andere rechten die volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede van fundamenteel belang zijn om duurzaam uit de armoede te komen en een waardig leven te leiden: het recht op een waardig inkomen en het recht op een kwalitatieve job. In een tweede luik formuleren we op basis van de werkzaamheden van het Steunpunt vijf aanbevelingen om de negatieve gevolgen van deze hervorming voor de effectiviteit van de rechten van de betrokken personen te voorkomen en zo een verdere verslechtering van hun levensomstandigheden te vermijden.

1. De impact van de hervorming op de take-up van rechten

1.1 De impact van de hervorming op de take-up van het recht op maatschappelijke integratie

Volgens de laatste gecommuniceerde cijfers¹⁷ zal de beperking van de vervangingsuitkeringen ertoe leiden dat tegen 1 februari 2027 184.463 mensen uit het werkloosheidsverzekeringsstelsel worden uitgesloten. Maar wat gebeurt er met deze mensen wanneer hun uitkering afloopt? Zal deze beperking ertoe leiden dat degenen die uit de werkloosheidsverzekering worden uitgesloten, weer aan het werk gaan? Zullen de personen die geen werk kunnen vinden en dus geen eigen inkomen meer hebben, aanspraak kunnen maken op hun recht op maatschappelijke integratie (RMI) en een leefloon kunnen ontvangen als ze aan de voorwaarden voldoen? Binnen de voorziene termijnen acht het Steunpunt het risico groot dat een deel van deze uitgesloten uitkeringsgerechtigden die geen werk zullen vinden, ook geen beroep zullen doen op de steun van de OCMW's en dus uit het systeem van sociale bescherming zullen verdwijnen.

De afgelopen maanden is in de media vaak een inschatting gemaakt van de toekomst van de uitgesloten werklozen: een derde van hen zal een baan vinden, een derde zal een beroep doen op het OCMW en het andere derde zal 'van de radar verdwijnen'¹⁸. Deze projectie is gebaseerd op

¹⁵ [Feiten en cijfers - Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting](#)

¹⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023 – Hoofdstuk VI – Een effectieve toegang tot rechten](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 119.

¹⁷ [La limitation des allocations de chômage à 2 ans adoptée en commission de la Chambre | VRT NWS: le site d'information de référence](#), 04/07/25.

¹⁸ [Un chômeur sur trois bientôt exclu ? Cinq conséquences prévisibles de la réforme du chômage - RTBF Actus](#) 04/07/25.

verschillende kwantitatieve enquêtes, met name een studie van de RVA¹⁹ en een studie van Forem²⁰, die zijn uitgevoerd na de hervorming van de werkloosheidswetgeving in 2015. In zijn enquête heeft de RVA de sociaaleconomische positie van personen die in 2015 van de inschakelingsuitkering werden uitgesloten, geëvalueerd in de zes maanden na hun uitsluiting. Daaruit blijkt dat van de 28.765 uitgesloten 30,7 % een baan op de reguliere arbeidsmarkt vond, 21,9 % een leefloon ontving, 6,7 % een ziekte- en invaliditeitsverzekering ontving en 40,4 % zich in een 'onbekende' sociaaleconomische positie bevond. Zo zijn vier op de tien uitgesloten personen van de radar verdwenen: zij hadden geen beroepsinkomen en geen inkomen uit een andere vorm van uitkering (leefloon, pensioen, ziekte- en invaliditeitsverzekering)²¹.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede acht deze cijfers interessant en veelzeggend, maar benadrukt dat ze met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd, aangezien de context en de doelgroepen van de maatregel verschillend zijn. Ze geven in ieder geval een eerste indicatie. Om meer duidelijkheid te krijgen, publiceerde het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad in januari 2025 een nota met schattingen over de mogelijke toekomst van de 24.668 Brusselaars die in het kader van de hervorming van de regering-De Wever van de werkloosheidsuitkering worden uitgesloten^{22 23}: *“Op basis van deze ramingen zou 32 % van deze 24.668 potentieel uitgesloten werklozen (7.949 personen) in het Brusselse Gewest een leefloon ontvangen van het OCMW, 21 % zou een job hebben gevonden, 5 % zou terugvallen op een ziekte- of invaliditeitsuitkering en 42 % (10.240 personen) zou zonder eigen inkomen (uit de sociale zekerheid) vallen tijdens de eerste 6 maanden na hun uitsluiting”*²⁴.

In zijn tweejaarlijks Verslag 2022-2023 'De financiële dimensie van armoede' identificeert het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede verschillende mogelijke redenen voor de non-

¹⁹ Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (2017). [Impact van de beperking van het recht op inschakelingsuitkeringen](#), Brussel, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

²⁰ Le Forem (2017). [Que sont devenues les personnes arrivées en fin de droit aux allocations d'insertion ? Suivi de parcours des demandeurs d'emploi en fin de droit en 2015 identifiés dans les bases de données du Forem](#), Brussel, le Forem.

²¹ Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (2017). [Impact van de beperking van het recht op inschakelingsuitkeringen](#), Brussel, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

²² Sinds deze publicatie is het aantal Brusselaars dat door de hervorming van de werkloosheid wordt getroffen, naar boven bijgesteld en bedraagt het nu 40.775 personen.. Bron: [La limitation des allocations de chômage à 2 ans adoptée en commission de la Chambre | VRT NWS: le site d'information de référence](#), 04/07/25.

²³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025). [Voorstel tot beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar: wat staat de uitgesloten werklozen te wachten en wat zijn de gevolgen voor de Brusselse OCMW's? \(in januari 2025 goedgekeurde tekst\)](#), Brussel, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, p. 1.

²⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025). [Voorstel tot beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar: wat staat de uitgesloten werklozen te wachten en wat zijn de gevolgen voor de Brusselse OCMW's? \(in januari 2025 goedgekeurde tekst\)](#), Brussel, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

take-up van rechten²⁵. Deze kunnen gedeeltelijk verklaren waarom bepaalde personen die zijn uitgesloten van werkloosheidsuitkeringen en geen nieuwe baan hebben gevonden, maar mogelijks in aanmerking komen voor een leefloon, niet bij het OCMW aankloppen om hun recht op maatschappelijke integratie te doen gelden.

Ten eerste is de regelgeving vaak de oorzaak van de ineffectiviteit, vanwege de complexiteit ervan, de voorwaarden om aanspraak op te maken op rechten en het ontbreken van of de moeilijke toegang tot rechtsmiddelen. Veel belemmeringen voor de toegang tot rechten vloeien ook voort uit het aanbod, de complexe procedures, de administratieve hindernissen en de lange termijnen voor de behandeling van aanvragen. Het gebrek aan kennis en informatie over rechten en mogelijke voordelen is een andere reden voor non-take-up van rechten. De digitalisering van de samenleving en de dienstverlening heeft de toegang tot informatie bovendien aanzienlijk bemoeilijkt voor preciaire groepen. Bovendien, hoe precairder de situatie op lange termijn is, hoe minder mensen zich rechthebbend voelen en hoe meer ze denken dat ze geen rechten hebben. Daar komen nog eens moeilijke levensomstandigheden en de stress van het overleven bij. Soms durven mensen ook geen aanspraak te maken op hun rechten uit angst voor perverse gevolgen van het aanvragen van hulp. Ten slotte kan ook de angst voor stigmatisering, om als 'arm' of 'profiteur' te worden bestempeld, een rol spelen.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede lopen mensen die zonder inkomen buiten 'de sociale radar' vallen, het risico in een armoedespiraal terecht te komen en zullen ze moeten zien rond te komen met wat ze kunnen vinden om zo goed en zo kwaad als het gaat in hun behoeften te voorzien: een beroep doen op familiale solidariteit, liefdadigheidsinstellingen, de informele economie, enzovoort. Indirect zullen ook de kinderen die in de getroffen huishoudens leven, worden getroffen en onder de armoede van hun gezin lijden. In het algemeen zal de hervorming de reeds zeer hoge mate van non-take-up van rechten in België nog versterken. Het TAKE-project (2015-2022), dat tot doel had de non-take-up van sociale uitkeringen te analyseren, heeft namelijk vastgesteld dat het percentage van non-take-up van het leefloon naar schatting 45 % bedraagt²⁶. Een recentere studie, uitgevoerd door de KU Leuven en de UCL in samenwerking met het Steunpunt, toont aan dat het percentage non-take-up van het leefloon op basis van het beschikbare inkomen in 2022 46 % bedraagt²⁷. Het gaat om 'verborgen armoede', maar ook om mensen die moeilijk naar de arbeidsmarkt te begeleiden zijn, omdat ze waarschijnlijk geen band meer hebben met de sociale zekerheid of de arbeidsbemiddelingsdiensten.

²⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 123.

²⁶ Tim Goedemé, Julie Janssens, Johannes Derboven, Raf Van Gestel, Eva Lefevere, Gerlinde Verbist, Jorik Vergauwen, Martine Vandervelden (2022). [*Reducing poverty through improving take up of social policies. Take. Final report*](#), p. 55.

²⁷ Katleen Van den Broeck, Périne Brotcorne, Katrien Steenssens, Josepha Moriau & Martin Wagener met Lynn De Smedt (2024). [*Studie over non-take-up van het leefloon en afgeleide rechten*](#), Leuven, KU Leuven, p. 35.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede hebben de overheden de morele plicht om het recht op sociale bescherming van alle burgers te blijven garanderen en moeten zij daarom actief op zoek gaan naar mensen die het risico lopen van de radar te verdwijnen. Het volstaat dus niet om alleen aandacht te besteden aan de 30 % werklozen die zich tot het OCMW wenden: we moeten proberen dit percentage te verhogen totdat we er zeker van zijn dat niemand door de mazen van het net glipt en dat iedereen zijn recht op maatschappelijke integratie kan doen gelden. Maar het spreekt voor zich dat de diensten ook over voldoende middelen moeten beschikken om deze opdracht tot een goed einde te brengen.

1.2 De impact van de hervorming op het recht op duurzaam en kwalitatief werk

Zoals hierboven benadrukt, zal slechts een deel van de werklozen na uitsluiting een baan vinden. Ondanks het aantal vacatures voor loontrekkenden in België - geschat op 170.382 in het eerste kwartaal van 2025²⁸, en dus minder dan het totaal aantal uitgesloten personen van werkloosheidsstelsel - lijkt het erop dat voor een groot aantal mensen de overgang van het werkloosheidsverzekeringsstelsel naar een baan niet automatisch zal verlopen. Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede vraagt zich dan ook af wat het werkelijke stimulerende effect van de hervorming zal zijn voor de terugkeer naar werk van werklozen die geen recht meer hebben op een uitkering. Voor de meeste (zeer) langdurig werklozen, die per definitie ver van de arbeidsmarkt staan, zal het immers zeker erg moeilijk zijn om weer een baan te vinden. De deelnemers aan het overleg binnen het Steunpunt betreurden dan ook al dat *"politici alleen maar praten over "jobs, jobs, jobs" zonder te kijken naar de levenssituatie van de mensen op het moment dat hen gevraagd wordt een baan te vinden"*²⁹.

Wat betreft de uitgesloten personen die aan het werk gaan, schat het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dat sommigen van hen binnen de opgelegde termijnen hun toevlucht zullen moeten nemen tot preciaire banen, d.w.z. banen die niet van voldoende kwaliteit zijn en geen duurzame uitweg uit de armoede bieden. Zoals reeds benadrukt in het tweejaarlijkse Verslag 2020-2021 'Solidariteit en armoede': *"De context van een structureel tekort aan kwalitatieve jobs voor bepaalde groepen - die al minstens drie decennia voortduurt - dwingt inderdaad veel mensen in armoede en bestaansonzekerheid om jobs aan te nemen die precair zijn qua inkomen en kwaliteit, om toch een vaak minimale financiële zekerheid te hebben. Daarbij komt dat bepaalde evoluties – zoals de opkomst van nieuwe economische activiteiten (maaltijdbezorging, deelplatforms...) – dergelijke jobs nog meer stimuleren"*³⁰.

²⁸ [Vacatures op de arbeidsmarkt | Statbel](#)

²⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 38-39.

³⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 43.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede is precair werk een realiteit met vele facetten. Banen kunnen om verschillende redenen als precair worden beschouwd en deze redenen komen vaak zelfs samen in één enkele baan³¹. In zijn tweejaarlijks Verslag 2020-2021 'Solidariteit en armoede' heeft het Steunpunt vier dimensies geïdentificeerd die kenmerkend zijn voor precair werk.

Ten eerste kan een baan financieel precair zijn, met betrekking tot het inkomen dat de werknemer ermee kan verdienen. Sommige banen bieden namelijk niet voldoende om waardig te leven, of soms zelfs niet om in de basisbehoeften (degelijke huisvesting, voldoende en kwalitatieve voeding, enzovoort) te voorzien. Ten tweede werken mensen in armoede vaak in precaire statuten of 'sub-statuten'. Door hun zwakke positie op de arbeidsmarkt zijn zij ook vaker dan andere sociale groepen geneigd om zwartwerk of freelancewerk op deelplatforms te accepteren. Deze vormen van werk geven werknemers geen zekerheid voor de toekomst. Deze 'nieuwe' banen bieden hen namelijk niet de mogelijkheid om (passende) socialezekerheidsrechten op te bouwen. Hetzelfde geldt voor uitzendwerk en hyperflexibele arbeidsstatuten.

Een baan kan ook als onzeker worden beschouwd vanwege de arbeidsvoorwaarden die deze biedt aan de persoon die deze job verricht. Deze voorwaarden kunnen worden gekenmerkt door de mogelijke zwaarte of zelfs gevaarlijkheid van de taken die de werknemer moet uitvoeren. De uitoefening van de functie kan ook vereisen dat er op bepaalde uren wordt gewerkt en dat er veel verre verplaatsingen worden gemaakt (woonplaats-werk). Ten slotte worden bepaalde banen die toch 'essentieel' zijn voor het dagelijks functioneren van onze samenleving, over het algemeen weinig erkend, of zelfs ondergewaardeerd of slecht gepercipieerd in de samenleving. Banen die minder 'gewaardeerd' worden in de samenleving (bijvoorbeeld schoonmaken, afval ophalen), zware en mogelijk ongezonde jobs, en nachtwerk worden nog steeds voornamelijk uitgeoefend door mensen met een lager opleidingsniveau.

Bovendien maakt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede zich zorgen over het voornemen van de regering om de flexibiliteit op de arbeidsmarkt te vergroten. Verschillende maatregelen in haar hervorming van de arbeidsmarkt zullen namelijk de arbeidsvoorwaarden van de banen waar werklozen naartoe zullen gaan, onzekerder maken: de afschaffing van het verbod op nachtwerk, de annualisering van de arbeidstijd, de verhoging van de limiet voor studentenwerk naar 650 uur en de veralgemening van flexijobs naar alle sectoren³². In deze context van onzekere werkgelegenheid zullen mensen in armoede, waaronder werklozen, een baan moeten accepteren zonder veel keuzevrijheid. De kans is dan ook klein dat de werknemer daar zingeving in vindt en zich kan ontplooiën. Zoals een deelnemer van een vereniging waar armen het woord nemen benadrukte:

³¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 44.

³² Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regereerakkoord 2025-2029](#), p. 17-18.

“Er is nood aan zinvol werk. Zingeving, vrije keuze staat in de grondwet maar een belangrijk deel van de bevolking heeft daar geen toegang toe”³³.

Naast de kwaliteit van de baan zelf, zal volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede ook de kwaliteit van de zoektocht naar werk door de hervorming worden beïnvloed. Bovenop de relatief korte termijn om een baan te vinden, kan ook de versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen problematisch zijn voor de werkzoekenden. Zoals het Steunpunt al aangaf in het kader van de hervorming van de werkloosheid in 2012, zal de versterking van de degressiviteit *“het voor werklozen nog moeilijker maken om de kosten te dragen die met de zoektocht naar werk gepaard gaan. Deze kosten zijn zeer divers: telefoon- en internetkosten, verplaatsingskosten om zich naar sollicitatiegesprekken, gewestelijke begeleidings- en plaatsingsdiensten, opleidingscentra, kinderdagverblijven... te begeven”³⁴*. Net als in 2012³⁵ lijkt de hervorming van de regering-De Wever niet gepaard te gaan met maatregelen om de mobiliteit en de toegang tot sociale diensten (crèches, kinderdagverblijven...) voor werkzoekenden te verbeteren. Volgens het Steunpunt zal dit vooral gevolgen hebben voor de herintreding op de arbeidsmarkt van eenoudergezinnen die van de werkloosheidsuitkering worden uitgesloten, waarvan de meeste alleenstaande moeders zijn.

1.3 De impact van de hervorming op het recht op een waardig inkomen

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede is van mening dat de hervorming van de werkloosheid een extra obstakel zal vormen voor mensen die geen toegang hebben tot het recht op een waardig inkomen. Voor het Steunpunt is een waardig of fatsoenlijk inkomen een toereikend en stabiel inkomen waarmee iemand in zijn eigen behoeften en die van zijn gezin kan voorzien. Maar het is ook een inkomen dat mensen in staat stelt hun rechten en verantwoordelijkheden uit te oefenen, controle te hebben over hun eigen leven en een toekomst op te bouwen³⁶. Om als waardig te worden beschouwd, mag een inkomen volgens het Steunpunt niet onder de armoedegrens liggen. In 2024 is deze drempel vastgesteld op 1.520 euro/maand voor een alleenstaande, 2.431 euro voor een huishouden met één volwassene en twee kinderen en 3.191 euro voor een huishouden met twee volwassenen en twee kinderen. Gezien de stijgende kosten van levensonderhoud³⁷ vreest het

³³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [*Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2021-2022*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 43.

³⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2014). [*De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 22.

³⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2014). [*De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 23.

³⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 10.

³⁷ Wat betreft de stijging van de levenskost, zie hoofdstuk II van het tweejaarlijks Verslag 2022-2023 ‘De financiële dimensie van armoede’.

Steunpunt dat een aanzienlijk deel van de mensen die geen recht meer hebben op een werkloosheidsuitkering, geen inkomen zullen hebben waarmee ze een waardig leven kunnen leiden.

Ten eerste, wat betreft degenen die uit de werkloosheid worden uitgesloten en aan het werk gaan, zoals reeds vermeld, "*een job [laat] niet steeds toe uit de armoede te geraken*"³⁸. Hoewel een baan een belangrijke buffer tegen armoede vormt, moet deze voldoende stabiel zijn om op lange termijn een minimum aan financiële zekerheid te bieden. In een context van flexibilisering van de arbeidsmarkt vreest het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dat steeds meer mensen, zelfs als ze een baan hebben, te maken krijgen met materiële en sociale deprivatie. Mensen die in armoede leven en werken, hebben vaak onzekere, slecht betaalde of deeltijdbanen, afgewisseld met periodes zonder werk. Hun inkomen is vaak te laag, maar ook te onregelmatig en onvoorspelbaar om hen in staat te stellen plannen te maken voor de toekomst³⁹.

Voor degenen die in aanmerking komen voor een leefloon, vreest het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dat de bestaanszekerheid niet zal verbeteren. Ondanks de verschillende verhogingen van het leefloon in de afgelopen jaren, blijft het bedrag namelijk onder de armoedegrens voor de verschillende huishoudensamenstellingen. In 2024 bedroeg het leefloon 858,97 euro voor een samenwonende, 1.288,46 euro voor een alleenstaande en 1.741,29 euro voor een gezinshoofd⁴⁰. Wat betreft de mensen die werkloos zijn en geen aanspraak kunnen maken op sociale uitkeringen (leefloon of invaliditeitsuitkering), zonder eigen inkomen en zonder sociale bescherming, zal een niet te verwaarlozen deel van hen ongetwijfeld te maken krijgen met een sterke verslechtering van hun levensomstandigheden, met het risico om in grote armoede te vervallen. Deze mensen zullen geen andere keuze hebben dan overlevingsstrategieën te ontwikkelen om het hoofd boven water te houden.

De werkloosheidsverzekering moet bescherming bieden tegen armoede door een vervangingsinkomen toe te kennen aan mensen die onvrijwillig hun baan verliezen en geen loon meer ontvangen. Zoals vastgelegd in het Samenwerkingsakkoord van 1998: "*(...) dat de sociale zekerheid prioritair is voor het behoud van de sociale samenhang en voor het voorkomen van bestaansonzekerheid, armoede en sociale ongelijkheid en voor de menselijke emancipatie*"⁴¹. Toch moet worden vastgesteld dat deze tak van de sociale zekerheid werklozen niet volledig tegen armoede beschermt. Zij liepen namelijk een veel groter risico op armoede dan de rest van de bevolking⁴². In

³⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 12.

³⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 12.

⁴⁰ [Bedragen leefloon | Primabook](#)

⁴¹ [Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendiging van het armoedebeleid](#), Belgisch Staatsblad van 16 december 1998 en 10 juli 1999.

⁴² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2014). [*De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 18.

2024 liep 43 % van hen het risico op monetaire armoede – dat wil zeggen dat zij leefden met een inkomen onder de armoedegrens⁴³ – tegenover 11,8 % van de Belgische bevolking. In datzelfde jaar liep 18,2 % van de Belgische bevolking het risico op armoede of sociale uitsluiting ; voor werklozen bedroeg dit percentage 69 %⁴⁴.

Hoewel de globale armoedecijfers op basis van de monetaire armoede-indicator de afgelopen jaren zijn gedaald, verslechtert de situatie van de meest kwetsbare groepen, waaronder werklozen, nog steeds⁴⁵. De verslechtering van de levensomstandigheden van werklozen dreigt dus door te gaan met de versterkte degressiviteit van de vervangingsuitkeringen vanaf de 13de maand. De forfaitaire uitkeringen die deze personen sinds meer dan een jaar ontvangen, zullen namelijk sterk dalen. Deze uitkeringen liggen niet alleen onder de armoedegrens, maar ook onder het bedrag van het leefloon dat door de OCMW's wordt toegekend. Het meest sprekende voorbeeld is dat van de werkloze met het statuut 'samenwonende'⁴⁶. Voor deze categorie zal het forfaitaire bedrag vanaf de 13de maand werkloosheid 745,94 euro bedragen, ofwel 130,19 euro minder dan het bedrag van het leefloon voor een samenwonende, dat in 2025 876,13 euro bedraagt⁴⁷.

In deze situatie kan een werkloze, indien hij voldoet aan de voorwaarden om het leefloon te verkrijgen, toch een aanvraag voor een gedeeltelijk leefloon indienen bij het OCMW om zijn inkomen aan te vullen tot het bedrag van het leefloon. Maar zullen de betrokken uitkeringsgerechtigden voldoende worden geïnformeerd over hun recht op maatschappelijke integratie in de vorm van een gedeeltelijk leefloon? En zelfs als dat het geval is, hoeveel van hen zullen om de reeds genoemde redenen daadwerkelijk naar een OCMW gaan om dit recht te doen gelden? Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dreigt de kwestie van de degressiviteit van de uitkeringen vanuit dit oogpunt het overzicht voor de rechthebbenden met betrekking tot het verzekeringsstelsel en het bijstandsstelsel (nog) meer te vertroebelen, maar ook de non-take-up van rechten, waaronder het recht op een waardig inkomen, te vergroten.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede wil ook de problematiek aankaarten van langdurig werklozen die deeltijds werken en die een leefloon zullen ontvangen nadat ze uit de werkloosheid zijn gezet. Bij de overgang van werkloosheidsuitkering naar leefloon loopt deze categorie werklozen het risico financieel dubbel te worden benadeeld: ze zullen een lagere uitkering krijgen en hun loon zal voortaan 'voor 100% worden belast'. Als werklozen kunnen ze namelijk een loon voor de gewerkte dagen en een uitkering voor de werkloosheidsdagen cumuleren. Als ze bij het OCMW aankloppen, wordt hun loon volledig afgetrokken van hun leefloon. Aangezien ze al werken op het

⁴³ De armoedegrens is vastgesteld op 60 % van het nationaal mediaan beschikbaar inkomen. In 2024 bedroeg deze drempel 1.520 euro per maand voor een alleenstaande en 3.191 euro voor een gezin van twee volwassenen met twee kinderen ten laste. Bronnen: [SILC definities](#) | [Statbel](#)

⁴⁴ [Publication Silc STATBEL NL.xlsx](#)

⁴⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 29.

⁴⁶ [Réforme du chômage : quand le CPAS doit-il compléter les revenus ?](#) | [CPASConnect](#)

⁴⁷ [Bedragen leefloon](#) | [Primabook](#)

moment dat ze hun leefloonaanvraag indienen, kunnen ze bij de berekening van het uitkeringsbedrag niet profiteren van de gedeeltelijke vrijstelling van hun beroepsinkomsten (socio-professionele vrijstelling – SPI).

Bovendien neemt - gezien de steeds lagere uitkeringen, de onzekere banen en de concurrentie tussen werknemers - het risico toe dat werklozen hun toevlucht nemen tot 'overlevingsstrategieën', *“aangezien ze uitgesloten worden of omdat ze dagelijks slechts over enkele euro’s beschikken om te leven nadat ze hun huur en energiefacturen betaald hebben”*. Deze 'overlevingsstrategieën' zullen meer dan ooit nodig zijn om waardig te kunnen leven. *“Nog meer dan vandaag de dag al het geval is, zal men in de toekomst zijn hachje moeten zien te redden”*⁴⁸.

1.4 De impact van de hervorming op de OCMW's en andere actoren in het veld

Naast de impact van de hervorming op de personen die uitgesloten zullen worden van de werkloosheidsverzekering en hun gezinnen, zal deze ook een onmiskenbare impact hebben op de gemeenten en de OCMW's. Een eerste gevolg zal een toename van de sociale en administratieve werklast zijn. De overgang van werkloosheid naar het OCMW zal niet automatisch gebeuren. De maatschappelijk werkers van de OCMW's zullen dus talrijke aanvragen voor leefloon en aanvullende steun moeten behandelen, wat onder meer inhoudt dat zij sociale onderzoeken moeten uitvoeren om na te gaan of de personen in aanmerking komen voor deze uitkeringen. Bovendien zullen de maatschappelijk werkers van de OCMW's ook extra begeleiding moeten bieden, met name in het kader van de uitvoering van de nieuwe geïndividualiseerde projecten voor maatschappelijke integratie (GPMI). De regering wil namelijk *“zo snel mogelijk het toepassingsgebied van het GPMI verplicht [uitbreiden] tot alle begunstigden van een (equivalent) leefloon”*⁴⁹. Dit alles in een context waarin de OCMW's al moeite hebben om personeel te vinden.

Een ander gevolg van de hervorming voor de OCMW's, maar ook voor de gemeenten, zal van financiële aard zijn. Door de massale toestroom van nieuwe uitkeringsgerechtigden als gevolg van hun uitsluiting van de werkloosheid, zal het aantal extra leeflonen waarschijnlijk explosief stijgen. De financiering van het leefloon is echter gedeeltelijk voor rekening van de lokale overheden.

Deze aanzienlijke stijging dreigt dus een zware druk te leggen op het budget van de OCMW's, dat al onder druk staat door de vorige hervorming van de werkloosheid. Bovendien dreigt de uitkering van gedeeltelijke leefloon, in het kader van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, niet alleen financiële gevolgen te hebben voor de OCMW's, maar ook de administratieve druk op de reeds onder druk staande maatschappelijk werkers te verhogen. Het aanwerven van extra personeel om deze toenemende werklast op te vangen, zal ook een niet te verwaarlozen financiële impact hebben voor

⁴⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2014). [De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 24.

⁴⁹ Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regereerakkoord 2025-2029](#), p. 77.

de OCMW's. Op gemeentelijk niveau dreigen deze nieuwe uitgaven dan ook een zware druk te leggen op de financiering van andere essentiële publieke diensten.

In januari 2025 kondigde het federale regeerakkoord aan dat *"de impact van de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd op een extra instroom van leefloongerechtigden wordt voor de OCMW's gecompenseerd via een verhoging van de financiering van het leefloon vanuit de federale overheid"*⁵⁰. Half juni 2025 kwam de regering-De Wever een compensatie overeen om de extra financiële kosten van de hervorming van de werkloosheid voor de OCMW's te financieren. Deze compensatie zou 234 miljoen euro bedragen in 2026 en 2027, 302 miljoen in 2028 en 342 miljoen euro in 2029⁵¹.

Volgens de ramingen van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, gepubliceerd in januari 2025, zou het aantal extra leeflonen in de eerste helft van 2026 12.198 zijn, wat neerkomt op een stijging van 27 % ten opzichte van het aantal leeflonen dat in augustus 2024 werd toegekend (45.533). Het Observatorium schat dat de OCMW's en gemeenten van het Brussels Gewest een jaarlijks budget van 124 miljoen euro nodig hebben om de extra leeflonen (44 miljoen euro), de aanvullende steun en het extra personeel te financieren. Volgens sommige analisten zouden de begrotingskosten voor het leefloon en de extra personeelsbehoeften in 2027 in België kunnen oplopen tot 805,4 miljoen euro als de federale overheid haar hervorming voor 100 % compenseert⁵². Gezien deze cijfers vreest het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dat de door de federale overheid voorziene financiële compensaties onvoldoende zullen zijn om alle extra kosten te dekken die ten laste zullen komen van de lokale overheden.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede is een ander effect van deze hervorming dat de OCMW's steeds meer mensen aan het werk zullen moeten helpen. Voor de regering is de verhoogde financiering van de OCMW's in het kader van deze hervorming *"afhankelijk van het afsluiten van een GPMI en van de resultaten inzake de uitstroom van leefloongerechtigden naar duurzame tewerkstelling"*⁵³. Het Steunpunt vreest dan ook dat de opdracht van de OCMW's met betrekking tot socioprofessionele integratie voorrang zal krijgen op hun andere wettelijke opdrachten, waaronder de fundamentele opdracht om het recht op sociale bijstand te waarborgen. Er bestaat ook een risico dat deze sterkere verschuiving naar re-integratie op de arbeidsmarkt voor de begunstigden extra onduidelijkheid creëert tussen de taken van de OCMW's en die van de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten (VDAB, Forem, Actiris). Bovendien dreigt het werk dat deze actoren verrichten om langdurig werklozen te begeleiden naar werk en/of opleiding teniet te worden gedaan door hun uitsluiting van de werkloosheidsverzekering.

⁵⁰ Federale regering (31 januari 2025). [Federaal regeerakkoord 2025-2029](#), p. 16.

⁵¹ [Hervorming van de werkloosheid: de OCMW's zullen vanaf 2026 minstens 234 miljoen euro ontvangen | L'Echo](#), 04/07/25.

⁵² Philippe Defeyt (2025). [Note Statistique - Exclusions des chômeurs : les compensations annoncées seront-elles suffisantes pour les CPAS?](#), p. 4.

⁵³ [Federaal regeerakkoord 2025-2029](#), p. 16.

Ook de mutualiteiten zullen hierdoor worden getroffen, aangezien sommige langdurig werklozen vanwege hun gezondheidstoestand niet meer aan het werk kunnen en zullen overstappen naar de invaliditeitsregeling. Bovendien zal voor degenen die buiten de radar van de sociale bescherming vallen, een van de laatste opties om te overleven een beroep doen op liefdadigheidsinstellingen zijn. Het aantal aanvragen voor voedselhulp zal waarschijnlijk sterk toenemen. Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede denkt dat op middellange termijn niet alleen de diensten die actief zijn in de strijd tegen schuldenlast, maar ook de laagdrempelige opvangstructuren voor dak- en thuislozen de gevolgen van de hervorming van de werkloosheid zullen ondervinden. In het algemeen valt te vrezen dat de eerstelijnsdiensten in de sector van de sociale hulp en de (geestelijke) gezondheidszorg het aantal begunstigen zullen zien toenemen als gevolg van een grotere ineffectiviteit van de rechten en van armoede.

2. Hervorming van de werkloosheid: aanbevelingen om non-take-up van rechten te voorkomen

Om bepaalde gevolgen van de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen voor de effectiviteit van de rechten van personen die vanaf 1 januari 2026 worden uitgesloten, te voorkomen, doet het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede in dit deel een aantal aanbevelingen aan de federale regering. Deze aanbevelingen zijn voornamelijk afkomstig uit het tweejaarlijkse Verslag 2022-2023 'De financiële dimensie van armoede'⁵⁴.

2.1 Een waardig inkomen garanderen

In het kader van het overlegproces voor het tweejaarlijkse Verslag 2022-2023 hebben mensen in armoede en de verenigingen die hen vertegenwoordigen benadrukt dat armoede niet alleen een kwestie is van geldgebrek. Toch zijn zij ook van mening dat armoede altijd begint met een gebrek aan geld om de uitgaven te betalen die nodig zijn om in waardigheid te leven⁵⁵. Bovendien, *“veel mensen in armoede moeten rond komen met een minimuminkomen”*⁵⁶; minimumloon, vervangingsuitkering of sociale uitkering. De meeste van deze minimumuitkeringen liggen echter onder de armoedegrens. Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede bieden de minimumuitkeringen dus onvoldoende bescherming tegen monetaire armoede⁵⁷ en wordt de effectieve uitoefening van de grondrechten van mensen in armoede voortdurend bedreigd door een structureel gebrek aan geld.

⁵⁴ We willen ook verwijzen naar het [Advies over de hervorming van de werkloosheid van het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens](#).

⁵⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 11.

⁵⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 24.

⁵⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 27.

In hetzelfde tweejaarlijkse Verslag merkte het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede op dat *“de realiteit dat zoveel mensen moeten overleven met een inkomen onder de armoededrempel en de referentiebudgetten een inbreuk [is] op hun recht op een menswaardig bestaan zoals beschreven in artikel 23 van de Grondwet”*⁵⁸. Het Steunpunt acht het dan ook noodzakelijk dat iedereen recht heeft op een behoorlijk inkomen, in het kader van het recht op een waardig leven, zoals bepaald in artikel 23 van de Grondwet. Daartoe beveelt het aan om *“de minimuminkomens (het minimumloon, de vervangingsinkomens en de bijstandsuitkeringen) tot minstens het niveau van de armoederisicogrens [te verhogen], zoals het VN-Comité voor economische, sociale en culturele rechten aanbeveelt in zijn slotbeschouwingen bij de vijfde periodieke evaluatie van België”*⁵⁹.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede is positief over het voornemen van de regering om de minimumlonen te verhogen. Opdat werklozen die hun toevlucht nemen tot banen met de laagste inkomens beschermd zouden zijn tegen armoede, is het Steunpunt van mening dat deze verhoging het recht op een waardig inkomen effectief moet maken. Het Steunpunt vindt het ook positief dat het bedrag van de werkloosheidsuitkering in het eerste jaar wordt verhoogd. Het is daarentegen geen voorstander van de versterkte degressiviteit van deze uitkeringen na een jaar, waardoor werklozen in financiële onzekerheid terechtkomen. Het Steunpunt is dan ook van mening dat deze uitkeringen, net als het leefloon, door de regering moeten worden opgewaardeerd tot ten minste het niveau van de armoedegrens. Bovendien kan de federale regering voor bepaalde kwetsbare groepen die moeilijk naar de arbeidsmarkt kunnen worden doorverwezen (oudere werklozen, vrouwen met een onvolledige loopbaan, personen met een aangepast werk, langdurig zieke werklozen of werklozen met een handicap, enzovoort) nog steeds beslissen om uitzonderlijke maatregelen te nemen zodat zij hun uitkeringen kunnen blijven ontvangen.

Sinds het Algemeen Verslag over Armoede pleit het Steunpunt tot bestrijding van armoede dan ook voor een sterke sociale bescherming om ieders levensonderhoud te garanderen dankzij een waardig inkomen. Mensen hebben recht op een toereikend, zeker en stabiel inkomen, zodat ze ruimte in hun hoofd hebben en kunnen investeren in hun leven en hun toekomst⁶⁰.

Wat meer specifiek de langdurig werklozen betreft die deeltijds werken en die na hun uitsluiting uit het werkloosheidsverzekeringsstelsel een leefloon zullen ontvangen, stelt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede voor om de socio-professionele vrijstelling uit te breiden tot deze categorie werklozen in het kader van de berekening van het leefloon op basis van de inkomsten. Op

⁵⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 34.

⁵⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 36.

⁶⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 36.

die manier zullen zij niet (of minder) worden benadeeld als zij na hun overgang van werkloosheid naar het leefloon een deeltijdse beroepsactiviteit blijven uitoefenen.

2.2 Kwalitatieve banen creëren

In zijn tweejaarlijkse Verslag 2020-2021 'Solidariteit en armoede' vestigt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede de aandacht op het belang van het creëren van *“kwalitatieve en duurzame jobs, in het bijzonder voor diegenen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt, die het hen mogelijk maken om (structureel) uit de armoede te geraken en te blijven”*⁶¹. Deze boodschap kwam al aan bod in de tweejaarlijkse Verslagen 'Publieke diensten en armoede'⁶² en 'Duurzaamheid en armoede'⁶³ en nam ook een belangrijke plaats in in de werkzaamheden van het Steunpunt in zijn advies op het herstelplan in het kader van de COVID-19-crisis (zie onder meer zijn bijdrage aan de analyse van de sociale impact van het Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht⁶⁴). Wat betreft de doelstelling om kwalitatieve en duurzame banen te creëren, zijn er verschillende mogelijkheden die kunnen worden onderzocht. We noemen er hier drie die, elk op hun eigen manier, initiatieven voorstellen die enerzijds gericht zijn op lokale noden en anderzijds op maat zijn gemaakt van de betrokken personen⁶⁵.

Ten eerste roept het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede de verschillende regeringen – de gewesten in samenwerking met de federale regering – op om de sociale economie, die alle ondernemingen omvat die een economisch project uitvoeren, terwijl ze een sociaal doel nastreven en zo participatief mogelijk te werk gaan, te blijven ondersteunen en ontwikkelen. Over het algemeen worden werkgelegenheidsprojecten in het kader van de sociale economie beschouwd als essentieel voor de verwezenlijking van het recht op werk voor groepen die ver verwijderd zijn van de reguliere arbeidsmarkt. Bovendien vervult de sociale economie ook andere essentiële functies, zoals de

⁶¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 40.

⁶² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2015). [Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2014-2015](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁶³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁶⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting in het kader van het Plan voor herstel en veerkracht](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁶⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 40.

verbetering van de sociale status, de structurering van de tijd, de versterking van de interactie en communicatie, en de ontwikkeling van sociale netwerken⁶⁶.

Ten tweede wil het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede het model van de *Territoires Zéro Chômeurs de Longue Durée* (Gebieden zonder langdurige werkloosheid' - GZLW) opnieuw naar voren schuiven als een mogelijk lokaal antwoord op de afschaffing van de werkloosheidsuitkeringen. De federale overheid kan de tewerkstelling van de doelgroep als zodanig niet financieren, maar ze kan wel de lokale werkgelegenheidscomités financieren die onmisbaar zijn voor de goede werking van de GZLW. Alle betrokken actoren (werkgevers, vakbonden, gemeente, publieke diensten, verenigingen) werken samen aan een gemeenschappelijke agenda: volhouden totdat de laatste langdurig werkloze een baan op maat heeft gevonden, met alles wat daarbij hoort. Een contract voor onbepaalde tijd, een volledig salaris en volledige sociale zekerheid, sociale begeleiding en opleiding, en deelname aan het leven binnen een bedrijf. In het Waals Gewest worden momenteel 17 projecten van dit type gefinancierd door het ESF+; in Vlaanderen voert SAAMO in vijf steden projecten uit onder de naam 'Sterk Werk', met als uiteindelijk doel het GZLW-model in te voeren.

Ten derde ondersteunt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede ook de noodzaak om andere initiatieven te versterken en te valoriseren die op maat gemaakte banen aanbieden, in functie van de lokale noden, en rekening houdend met het belang van begeleiding. Een voorbeeld hiervan zijn de buurt- en nabijheidsdiensten in Vlaanderen, waarvan de financiering sinds 2015 is vastgelegd in het decreet 'Lokale diensteneconomie'. In het kader van deze initiatieven worden jobs ontwikkeld op basis van de noden in wijken: sociale restaurants, kinderdagverblijven in de wijk, onderhoud van groene ruimtes of een collectieve tuin, exploitatie van fietsenstallingen, een sportzaal, enzovoort⁶⁷. Een ander voorbeeld is het project W² – in Vlaanderen en Brussel benoemd als 'werk-welzijnstrajecten' – dat in Aalst werd opgezet door de vereniging Mensen voor Mensen. Het doel van dit project was om meer aandacht te besteden aan welzijn in de trajecten voor socio-professionele integratie van werklozen⁶⁸.

Naast deze drie initiatieven roept het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede in zijn tweejaarlijks Verslag 2020-2021 'Solidariteit en armoede' ook op om de belemmeringen en obstakels weg te nemen die mensen in armoede, werklozen of leefloon-gerechtigden kunnen verhinderen om vrijwilligerswerk te doen. Vrijwilligerswerk, met inbegrip van betrokkenheid bij lokale burger- of duurzaamheidsprojecten, is een vorm van maatschappelijke bijdrage en deelname aan het sociale leven. Bovendien kan vrijwilligerswerk ook een potentieel waardevol element zijn bij het zoeken naar werk. Toch mogen mensen in armoede dit soort activiteiten niet door de overheid worden opgelegd in het kader van activeringsmaatregelen. Vrijwilligerswerk is, zoals de naam al aangeeft, een vrijwillige en dus vrije keuze van de persoon die zich voor een dergelijke activiteit inzet.

⁶⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [*Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2021-2022*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 40.

⁶⁷ [Overgangsmaatregelen VOP, SINE, LDE en MWA | Vlaanderen.be](#)

⁶⁸ [W². Werk- en Welzijnstrajecten op maat. Een totaalconcept | Vlaanderen.be](#)

Gezien het gebrek aan kwaliteitsvolle banen die een (duurzame) toekomst kunnen bieden aan de groepen die het verst van de arbeidsmarkt verwijderd zijn, heeft het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede in zijn advies 'Rechtvaardige transitie en armoede'⁶⁹ aanbevolen om de kansen die de transitie biedt aan te grijpen om actief dergelijke banen te creëren in duurzame sectoren (circulaire economie, landschapsbeheer, nieuwe vormen van energie ...), in functie van de noden van de samenleving. Het potentieel van de sociale economie, buurt- en nabijheidsdiensten benutten ... Opleidingen aanbieden die voor iedereen toegankelijk zijn.

De federale overheid heeft beperkte bevoegdheden op het gebied van het werkgelegenheidsbeleid, maar een belangrijk instrument zou een aanzienlijke verlaging van de patronale bijdragen voor de aanwerving van werklozen die langer dan twee jaar werkloos zijn, kunnen zijn. Een dergelijke maatregel heeft over het algemeen een beperkte doeltreffendheid vanwege *windfall*-effecten (de werkgever zou de aanwerving sowieso gedaan hebben, ook zonder een premie), substitutie- en rotatie-effecten, maar kan in dit geval tijdelijk helpen om de schok van het massale vertrek van geschorste werklozen op te vangen. Voor werkgevers in de private sector kan de kostenverlaging helpen om vooroordelen ten aanzien van langdurig werklozen te overwinnen, en voor publieke en non-profitwerkgevers is het een welkome steun om de kosten op te vangen.

2.3 De toegang tot het recht op maatschappelijke integratie verbeteren

De afgelopen jaren is er veel nagedacht over mogelijke manieren om mensen in staat te stellen hun rechten te doen gelden, met name op het gebied van maatschappelijke integratie. Een aantal daarvan lijkt ons interessant om te vermelden in het kader van de hervorming van de werkloosheid.

Ten eerste is een mogelijkheid die vaak wordt genoemd in de strijd tegen de non-take-up van rechten, met name het automatisch toekennen van rechten. Het automatisch toekennen van rechten biedt tal van mogelijkheden om de non-take-up van rechten tegen te gaan. De rechten worden namelijk toegekend door een bevoegde dienst of instelling, zonder dat de rechthebbende daarvoor iets hoeft te doen. Deze optie is echter niet vanzelfsprekend, omdat de overheid moet beschikken over databanken waarin de potentiële begunstigden van het recht kunnen worden geïdentificeerd. Op federaal niveau is het sociale energietarief een goed voorbeeld van automatische toekenning van rechten.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede zou een oplossing om te voorkomen dat mensen buiten beeld raken, zijn om het leefloon bijna automatisch toe te kennen aan mensen die

⁶⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023), [Advies 'Rechtvaardige transitie en armoede' – Bijdrage voor de Conferentie voor een rechtvaardige transitie in België](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 33; Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2021-2022](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

geen recht meer hebben op een uitkering en die aan de voorwaarden voldoen om ervan te genieten. Een zekere vorm van automatisering zou ook een aanzienlijke tijd- en geldbesparing voor de OCMW's betekenen. Zoals vermeld tijdens het overlegproces dat ten grondslag ligt aan het tweejaarlijks Verslag 2022-2023 'De financiële dimensie van armoede' is het automatisch toekennen van het leefloon een interessante optie en zou het maatschappelijk werkers de ruimte kunnen geven die ze nodig hebben om concrete hulp te bieden. Er zouden minder controles moeten zijn en mensen zouden onmiddellijk over voldoende inkomen moeten beschikken om structurele oplossingen te zoeken. Maar tegelijk blijven loketten, begeleiding en advies aan mensen blijven erg belangrijk⁷⁰.

Voor gezinshoofden en alleenstaanden van wie de uitkeringen zijn geschorst, is een quasi-automatische overgang naar het leefloon mogelijk, aangezien per definitie bekend is dat er geen andere inkomsten in het huishouden zijn. Dit kan gebeuren via de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, waarna het OCMW eventueel een grondiger onderzoek naar de bestaansmiddelen kan uitvoeren. Daarnaast zou de RVA vóór de opschorting van de uitkeringen aan werklozen die samenwonen informatie kunnen sturen over de mogelijkheid en de procedure om een aanvraag voor een leefloon in te dienen bij het OCMW van hun gemeente (informatieplicht). De RVA zou het OCMW ook lijsten van potentiële aanvragers kunnen bezorgen, zodat het OCMW de betrokken personen vanzelf kan contacteren (zoekplicht). Het spreekt voor zich dat deze maatregelen extra kosten met zich meebrengen (leeflonen en begeleiding door het OCMW), waarvoor logischerwijs de nodige middelen moeten worden vrijgemaakt.

Vaak maken mensen geen gebruik van hun rechten omdat ze niet over de nodige informatie beschikken. De informatie over de hervorming van de werkloosheid moet dus op een duidelijke en aangepaste manier (en indien mogelijk automatisch) worden meegedeeld aan de personen die hun recht zullen verliezen, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren onder hen⁷¹: binnen een redelijke termijn, in een gemakkelijk te lezen en te begrijpen taal, met de mogelijkheid van een toegankelijk contactpunt (gratis nummer, e-mail, fysiek loket, enzovoort). Om deze doelgroepen te bereiken, is het noodzakelijk om het aantal communicatiemiddelen en -kanalen uit te breiden, waarbij ook moet worden gezorgd voor toegankelijke niet-digitale middelen: sms, brief per post, huisbezoeken, lokale en regionale media, vertrouwenspersonen/vertrouwde actoren, affichering in openbare ruimtes (wachtkamers, bussen, enzovoort). Digitalisering blijft namelijk problematisch voor de toegang tot rechten en diensten voor veel kwetsbare groepen vanwege de digitale kloof waarmee zij worden geconfronteerd.

⁷⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 127.

⁷¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [*Seminarie 'Communicatie rond adaptatie aan klimaatverandering'*](#)

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede wil ook de aandacht van de regering vestigen op de sleutelrol van de terreinverenigingen bij het doorgeven van informatie⁷². Deze verenigingen hebben een vertrouwensrelatie en een nauwe band opgebouwd met de meest kwetsbare bevolkingsgroepen. Ze spelen ook een essentiële rol bij het aanpassen en toegankelijk maken van de boodschappen, omdat ze onder meer de behoeften van deze bevolkingsgroepen kunnen weerspiegelen in de communicatie⁷³. Wat de inhoud betreft, moet de verstrekte informatie zowel betrekking hebben op de concrete gevolgen van de hervorming voor de mensen (ook op financieel vlak) als op hun recht op maatschappelijke integratie en de procedures om daarvan te genieten, maar ook op de contactgegevens van instanties die ondersteuning kunnen bieden. Ten slotte merken we op dat, gezien het belang van duidelijke en toegankelijke informatie, het Handvest van de sociaal verzekerde talrijke instructies voor de instellingen van de sociale zekerheid in dit verband bevat⁷⁴. Voor het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede is het noodzakelijk om dit Handvest toe te passen in het kader van de hervorming van de werkloosheid om het recht van werklozen te garanderen om geïnformeerd te worden over beslissingen die een directe impact op hen hebben.

Een andere belangrijke manier om de non-take-up van rechten tegen te gaan, is dat de diensten of instellingen die verantwoordelijk zijn voor het toekennen van een recht, proactieve initiatieven nemen en zich rechtstreeks tot de rechthebbenden richten, met name op het gebied van informatie. Het belang hiervan werd sterk benadrukt door een vereniging waar armen het woord nemen: *“Een publiek dat moet worden bereikt zijn juist degenen die niet eens naar de loketten gaan, en het is dan ook een prioriteit dat proactieve initiatieven moeten worden ontplooid ‘om hen tegemoet te treden’”*⁷⁵. Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede vindt het dan ook van cruciaal belang dat er proactieve acties worden ondernomen om de meest kwetsbare groepen werklozen, die het meest geneigd zijn om door de mazen van het net van het OCMW te glijpen, te bereiken. Deze acties zouden kunnen worden uitgevoerd met behulp van de expertise van terreinactoren die deze doelgroepen het beste kennen, waaronder verenigingen waar armen het woord nemen.

Het is dus essentieel om deze verenigingen en terreinorganisaties te versterken bij de verwezenlijking van rechten. Naast hun rol als informatiekanaal moet ook het belang van het collectieve aspect van een vereniging met betrekking tot de toegang tot rechten worden benadrukt: *“Samen kan men opkomen voor de rechten van iedereen. Bijvoorbeeld door het starten van een traject bij het OCMW of elders aan te moedigen door de aanwezigheid van een persoon die hulp en ondersteuning biedt. Dat is*

⁷² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 132.

⁷³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Seminarie ‘Communicatie rond adaptatie aan klimaatverandering’](#)

⁷⁴ [Justel Databank](#)

⁷⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 130.

*een initiatief dat al door verschillende verenigingen wordt genomen om de rechten van de mensen te doen gelden*⁷⁶. De regering moet er echter op toezien dat zij haar rol niet volledig afschuift op het maatschappelijk middenveld, en moet de rechten effectief doen naleven door middel van informatieverstrekking, proactieve initiatieven, enzovoort. De beroepskrachten op het terrein zijn overbelast en kampen vaak met een ernstig gebrek aan financiering: *“Het probleem is dat men ervan uitgaat dat het maatschappelijk middenveld het probleem zal oplossen, terwijl dat niet hun taak is. Ervoor zorgen dat burgers hun rechten doen gelden is een doelstelling voor de overheden*⁷⁷.

2.4 De impact van de hervorming op armoede analyseren

Tal van beleidsmaatregelen kunnen een impact hebben op armoedesituaties en op de toegang tot rechten op verschillende levensgebieden. Om de mogelijke impact van deze maatregelen in te schatten en te voorkomen dat ze nadelig zijn voor mensen in armoede, beveelt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede al enkele jaren aan dat op alle bestuursniveaus *ex ante* impactanalyses met betrekking tot armoede worden uitgevoerd. Zo vermeldde het Steunpunt in de conclusies van zijn laatste tweejaarlijkse Verslag: *“in de komende legislatuur, en voor de nieuwe maatregelen (of aanpassingen aan bestaande regelgeving) die door de verschillende overheden zullen worden uitgewerkt, dringt zich een systematische ex ante impactanalyse – een armoedetoets – op, om de mogelijke impact van deze maatregelen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid op voorhand te evalueren en in de gepaste aanpassingen te voorzien*⁷⁸.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede definieert een *ex ante* impactanalyse op armoede als een instrument ter ondersteuning van een beleidsbeslissing, waarbij tijdens het beleidsbeslissingsproces de effecten van een maatregel of beleid in armoedesituaties – op voorhand – kunnen worden beoordeeld. Dit maakt het mogelijk om rechtvaardigere en inclusievere beleidsbeslissingen te nemen⁷⁹. Dit type effectbeoordeling stelt beleidsmakers met name in staat om

⁷⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 132.

⁷⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 133.

⁷⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 138.

⁷⁹ Op dit moment bestaan er in België tal van instrumenten en praktijken op het gebied van armoede-impactanalyse. Het gaat onder meer om de regelgevingsimpactanalyse (RIA) op federaal niveau, de armoedetoets in Vlaanderen, impactanalyse op gelijke kansen bij de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel, en de impactadviezen van de Haut Conseil Stratégique in Wallonië. Voor een overzicht, zie Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Seminarie ‘Armoede-impactanalyse in beleidsvorming’](#)

inzicht te krijgen in de gevolgen voor en de noden van mensen in armoede, zodat zij daar beter op kunnen inspelen⁸⁰.

Bovendien dienen, zoals vermeld in het tweejaarlijkse Verslag 2022-2023, bij deze impactanalyse *“mensen in armoede, hun verenigingen en netwerken, betrokken te worden, evenals andere stakeholders. (...) Specifieke aandacht dient te gaan naar de omschrijving van de doelgroep(en) van de maatregel, het risico op non-take-up (nietgebruik en niet-toegang) en mattheuseffecten, en dus het bereik van de rechthebbenden. Tenslotte gaat het hier over de effectiviteit van beleid: komt de ondersteuning terecht bij diegenen die men wenst te bereiken”*⁸¹. Bovendien stelt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dat dit soort impactanalyses gebaseerd moet zijn op een benadering van armoede in termen van mensenrechten. Aangezien armoede een ernstige schending vormt van de waardigheid en de gelijke en onvervreembare rechten van alle mensen, is het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede van mening dat de *ex-ante* impactanalyse kan bijdragen tot het herstel van de effectiviteit van de rechten van mensen in armoede. Ten slotte is het Steunpunt van mening dat deze analyse zich in de eerste plaats moet concentreren op de directe en indirecte gevolgen van de maatregelen op het vlak van het al dan niet uitoefenen van rechten.

Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede kan het reflectie- en overlegproces dat in het kader van een impactanalyse op gang wordt gebracht, ook leiden tot de identificatie van bepaalde elementen die in een onderzoek nader zouden moeten worden onderzocht, maar ook van indicatoren waarvoor gegevens zouden kunnen worden verzameld, of nog van specifieke aspecten die in een latere fase de *ex post* evaluatie van de maatregelen kunnen voeden. In die zin kan de armoede-impactanalyse worden beschouwd als een langetermijnproces, zowel op het vlak van dialoog als op het vlak van onderzoek en evaluatie.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede stelt dan ook voor om een impactanalyse van de hervorming van de werkloosheid op de armoede uit te voeren, zodat de werkelijke gevolgen voor de levensomstandigheden van werklozen die geen recht meer hebben op een uitkering beter kunnen worden beoordeeld en de uitvoering ervan beter kan worden afgestemd. Om de diensten van de federale regering bij dit proces te begeleiden, stelt het Steunpunt zijn expertise ter beschikking, op basis van uitwisselingen over de verschillende bestaande instrumenten en concrete armoedetoetsen.

2.5 De trajecten van uitgesloten werklozen monitoren

In België beschikken we over weinig cijfers over de omvang van het niet-gebruik en de niet-toegang tot rechten, voornamelijk vanwege het gebrek aan gegevens en databanken waarop analyses kunnen worden gebaseerd. Het is echter van groot belang om over deze cijfers te beschikken om de omvang

⁸⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Seminarie 'Armoede-impactanalyse in beleidsvorming'](#)

⁸¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 138.

beter te kunnen beoordelen en vervolgens een beleid te kunnen uitwerken en uitvoeren om dit tegen te gaan. Volgens het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede zouden de verschillende overheden zich dus de middelen (gegevensverzameling, databanken) moeten verschaffen om de nodige gegevens te verzamelen om de take-up en de non-take-up te meten. De doeltreffendheid van het beleid dat zij voeren, hangt hier immers van af. Naast het verzamelen van kwantitatieve gegevens is het ook belangrijk om verder te gaan met het verzamelen van meer kwalitatieve informatie bij mensen die in armoede en bestaansonzekerheid leven, om samen met hen beter te begrijpen waarom deze rechten niet effectief zijn, en om in overleg met hen concrete beleidsopties uit te werken om dit te verminderen⁸².

In die zin is het onderzoek van 2017 naar de sociaaleconomische positie van personen die in 2015 waren uitgesloten van inschakelingsuitkeringen interessant, omdat het eerste aanwijzingen heeft opgeleverd over het percentage personen dat weer aan het werk is gegaan en over de non-take-up van het leefloon. Wat echter de 30 % werklozen betreft die weer aan het werk zijn gegaan: *“Bovendien valt er o.b.v. de beschikbare gegevens relatief weinig uit te maken over de kwaliteit van de tewerkstelling (bv. werkzekerheid, aantal uren...), met uitzondering van het feit dat de tewerkstelling bij de controlegroepen in principe overeenkomt met een uitstroom uit de werkloosheids- of inschakelingsuitkering”*⁸³. Bovendien levert het onderzoek ook geen informatie op (wat ook niet de bedoeling was) over de redenen waarom mensen geen gebruik maken van hun recht op sociale bescherming, noch over de financiële situatie van degenen die uit de werkloosheid zijn gekomen en een 'onbekende' sociaaleconomische positie hebben bereikt, en nog minder over de ervaringen van uitgesloten personen.

In het kader van de hervorming van de regering-De Wever stelt het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede dan ook voor om, zodra deze in werking treedt, een monitoringsysteem in te voeren waarmee de trajecten van personen die geen recht meer hebben op uitkeringen kunnen worden gevolgd. Dit systeem moet het mogelijk maken om de effecten van de hervorming op korte, middellange en lange termijn te evalueren (het aantal personen dat weer aan het werk is, de kwaliteit van de werkgelegenheid, het al dan niet gebruikmaken van sociale bijstand, de terugkeer naar de werkloosheid, de levensloop, enzovoort) en uiteindelijk de maatregelen aan te passen om een grotere effectiviteit van de rechten te garanderen. Het Steunpunt beveelt ook aan om dit te combineren met een kwalitatieve benadering om een beter inzicht te krijgen in het leven van werklozen die geen recht meer hebben op een uitkering en om te begrijpen waarom sommigen van hen geen gebruik maken van hun recht op maatschappelijke integratie. Daarvoor kan de regering zich laten inspireren door kwalitatief onderzoek dat is uitgevoerd door het IWEPS, maar ook door de UCLouvain, die in 2015

⁸² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 138.

⁸³ Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (2017), [*Impact van de beperking van het recht op inschakelingsuitkeringen*](#), Brussel, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, p. 18.

getuigenissen van personen die zijn uitgesloten van de inschakelingsuitkering hebben verzameld en geanalyseerd⁸⁴.

Het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt ook aan om verschillende expertises bij deze oefening te betrekken (mensen die zijn uitgesloten van werkloosheidsuitkeringen, beroepskrachten van organisaties in het veld, academici, data-analisten, medewerkers van instellingen en overheidsinstanties, enzovoort. Daartoe kan de regering zich baseren op de rol die het Steunpunt speelt als uitwisselingsplatform tussen onderzoekers en actoren in de strijd tegen armoede⁸⁵. Het Steunpunt stelt ook voor om het verzamelen, delen en gebruiken van gegevens op alle beleidsniveaus te verbeteren. Ten slotte wil het er ook aan herinneren dat we achter de cijfers nooit de mensen, hun verschillende situaties, ervaringen en behoeften mogen vergeten. Gegevens zijn geen doel op zich⁸⁶.

Conclusie:

Met dit advies wil het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede de aandacht vestigen op de mogelijke gevolgen van de hervorming van de wetgeving inzake werkloosheidsuitkeringen, en meer bepaald van de beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen. We onderzoeken hier de gevolgen voor het recht op sociale bescherming, het recht op een behoorlijk inkomen en het recht op kwaliteitsvol werk.

Het Steunpunt benadrukt de gevolgen in termen van verarming van de betrokken personen en huishoudens en de moeilijkheden die zij zouden kunnen ondervinden om een menswaardig leven te leiden.

Zoals vermeld in de preambule van de Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten betreffende de bestending van het armoedebeleid: *“bestaansonzekerheid, armoede en sociale, economische en culturele uitsluiting, zelfs voor één enkele persoon, [doen] op een ernstige manier afbreuk aan de waardigheid en aan de gelijke en vervreembare rechten voor alle personen”*⁸⁷. De non-take-up van uitkeringen leidt namelijk tot verarming van mensen die geen toegang hebben tot de fundamentele rechten waarop zij aanspraak kunnen maken. Wij herinneren er echter aan dat de Belgische autoriteiten, waaronder de federale

⁸⁴ Marc Zune, Didier Demazière, Elise Ugeux (2017). [*Les expériences de l'exclusion du chômage : recherche qualitative, Louvain*](#), UCL ; IWEPS (2017), [*Mondes vécus et systèmes. Recueil et analyse de témoignages de personnes exclues des allocations d'insertion*](#), Namur : IWEPS.

⁸⁵ [Onderzoek door/met het Steunpunt - Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting](#)

⁸⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 37.

⁸⁷ [Samenwerkingsakkoord betreffende de bestending van het armoedebeleid](#), *Belgisch Staatsblad* van 16 december 1998 en van 10 juli 1999.

Staat, zich ertoe hebben verbonden de sociale rechten die zijn vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet te concretiseren en iedereen toegang te geven tot al deze rechten⁸⁸.

In dit advies formuleert het Steunpunt tot bestrijding van armoede vijf aanbevelingen:

- Het recht op een waardig minimuminkomen garanderen.
- Kwalitatieve banen creëren.
- De toegang tot het recht op maatschappelijk integratie verbeteren.
- De impact van de hervorming op de armoede *ex ante* analyseren.
- De trajecten van mensen die van het werkloosheidstelsel zijn uitgesloten, monitoren.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede staat ter beschikking voor aanvullende informatie of voor een meer diepgaande uitwisseling over de uitwerking, de uitvoering en een *ex ante* en *ex post* impactanalyse van de geplande maatregelen.

⁸⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2024). [*Avis concernant la proposition de loi modifiant la loi du 19 juillet 2018 relative à l'accessibilité des sites internet et des applications mobiles des organismes du secteur public, afin de prévoir une alternative non numérique*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.